

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Έκδοσις ΜΟΥΣΙΚΗΣ & ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ - ΑΘΗΝΑΙ, ΘΕΣΙΔΙΟΥ 3

Συντάσσεται από Έμπροσθ - Διηγήσ. Η. ΚΩΤΣΙΡΙΑΝΣ

ΕΤΟΣ Δ΄

ΑΡΙΘ. 50

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1952

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 3.500

ΣΠΥΡΟΥ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΚΛΑΒΕΣΕΝ

Στόν 17ον αιώνα ή όργανική μουσική παρουσιάζει στη Γαλλία μία θρυμαστή όνθηση προπάντων στόν τομέα τής μουσικής δωματίου, όπου αντίπροσωπεύεται κυρίως από δύο όρμονικά όργανα: τό Λαούτο και τό Κλαβεσέν. Καθυστερημένη κατά ένα περίπου αιώνα ή Γαλλική σχολή του Λαούτου από τις σχολές του όργανου αυτού όλων τών άλλων Εύρωπαϊκών χωρών, παρουσιάζει έναν πρωτοφανή δημιουργικό όργανισμό οά να θέλει να κερδίσει τό χαμένο χρόνο τής καθυστέρησης τής. Μία λαμπρή πλειάδα από Γάλλους λαουτίστες, που ανάμεσα τους ξεχωρίζουν οι: Ζ. Μπ. Μπεζάρ, Φρ. ντέ Σανού, Α. Φρανσίος, οι τρεις Γκαλλό, οι τέσσαρες Γκωπιέ, ό Π. Γκεντρόν, ό Α. Λερούά, ό Σ. Μουτόν, ό τρεις Πινέλ, ό Ν. Βαλλέ, κ. ά., δημιουργεί μία μεγάλη άξιος μουσική φιλολογία για τ'όργανο αυτό. Η φιλολογία αυτή άποτελείται από φαντασίες, πρελούδια και ριτοεργάρι - όπου άνοδείχεται ή άποσχεδιαστική Ικανότητα κι ή μαεστρία τών λαουτιστών στό πολυφωνικό γράψιμο και στη δεξιοτεχνική έκτέλεση - καθώς και από διάφορους χορούς και τραγούδια με συνοδεία Λαούτου. Από τή μουσική φιλολογία αυτόο του όργανου γεννήθηκε ή φιλολογία ενός άλλου όργανου, που ό ρόλος του ως τότε ήταν πολύ περιορισμένος,

τό κλαβεσέν. Έτσι δημιουργήθηκε ή έξαιουστή σχολή τών Γάλλων κλαβεσινιστών, που τή λαμπρόνουν τέσσερα μεγάλα όνόματα: 'Ο Ιδρυτής τής Ζάκ - Σαμπιόν ντέ Σαμπιόνιέρ, ό Λουί κλ Φρανσουά Κουπερέν κι ό Ζάν - Φιλίπ Ραμού, που κυριαρχούν σ' όλο τό 17ο και τό 18ο αιώνα.

Πριν γνωρίσουμε όμως τους τέσσαρους αυτούς μεγάλους δασκάλους είναι άπαραίτητο να γνωρίσουμε τό όργανο τους.

Τό Κλαβεσέν λοιπόν μπορεί να θεωρηθεί οάν ό πρόγονος του σημερινού πιάνου με ούρά, γιατί είναι όμοιο μ' αυτό, και στην εμφάνιση και στην κατασκευή, με μόνη τή διαφορά ότι έχει συνθές δύο σειρές πλήκτρα (κλαβίε) κι ότι ό ήχος του παράγεται με τό κτύπημα τών χορδών του από Ισάριθμες μ' αυτές άκίδες, που κινούνται με τήν πίεση τών πλήκτρων, ενώ στό

πιάνο ό ήχος παράγεται με τό κτύπημα τών χορδών από σφυράκια, που έπίσης κινούνται με τήν πίεση τών πλήκτρων. Έτσι προκύπτει μία πολύ αισθητή διαφορά ποιότητας και διάρκειας ήχου ανάμεσα σ' αυτά τά δύο όργανα.

Τό κλαβεσέν ήταν πολύ παλιό όργανο, μά δεν κατάφερε να εκτοπίσει τό λαούτο παρά μόνο στό τέλη του 17ου αιώνα, άν κι είχε τελειοποιηθεί πολύ νωρίτερα (άπό τά τέλη του 16ου αιώνα) άπό τους έξαιουστους Φλαμανδούς όργανοποιούς Ρούκερς, που έμειναν στην Άμβέρσα, και που άπό τήν πρώτη έφοδίασαν τό κλαβιέ με δύο κλαβιέ από σαρανταπέντε πλήκτρα και με πολλά ρεζίστρα, (έως έπτά), που μ' αυτά πέτυχαν να χρισούν στό όργανο αυτό μία σημαντική ομοικιλία ήχοχρωμάτων.

Η τελειοποίησή του αυτή συντέλεσε στη γρήγορη ήξηση του σ' όλη τήν Εύρώπη και στη δημιουργία μιας ξεχωριστής φιλολογίας για τ'όργανο αυτό, πλουσιώτατης κι έξαιρετικά ένδιαφέρουσας, που σ' αυτή καταφεύγουν συχνότατα κι ό σημερινό ακόμη πιανιστες.

Στή Γαλλία ή φιλολογία αυτή παρουσίασε μία καταπληχτική άνθηση, κι ή Σχολή τών Γάλλων κλαβεσινιστών έρχεται έπι κεφαλής όλων τών άλλων παρόμοιων Σχολών, κυ-

ρίως χάρη στις δημιουργίες τών τεσσάρων μεγάλων δασκάλων του όργανου αυτού, που τους προανοφέρουμε.

'Ο πρώτος άπ' αυτούς είναι ό Ζάκ Σαμπιόν ντέ Σαμπιόνιέρ, γυς του ευνουόμένου όργανιστά τών βασιλιάδων Έρρίκου του 4ου και Λουδοβίκου του 13ου, Ζάκ Σαμπιόν. Γεννήθηκε στη Μπρι τό 1602 και πέθανε τό 1672. Τό 1638 διαδέχθηκε τόν πατέρα του στη θέση του όργανιστά και κλαβεσινιστά του βασιλιά τής Γαλλίας. Ήταν εξάιρετος δεξιοτέχνης του κλαβεσέν κι έγραψε πολλά άραιώτατα έργα για τ'όργανο αυτό, Ιδρύοντας έτσι, πρώτος αυτός, τή Γαλλική Σχολή του Κλαβεσέν κι έγκαινιάζοντας τή Γαλλική φιλολογία για όργανα με κλαβιέ.

Ό δούο Κουπερέν, είναι μέλι μια μεγάλη δυναστεία μουσικών, που άρχίζει από τό 16ον αιώνα και οβώνει στό 17ο, με τελευταίο τής έκπρόσωπο τήν όργα-

Κ Λ Α Β Ε Σ Ε Ν

νιστα Σελέστ-Μαρί Κουπερέν, που πέθανε στο Παρίσι το 1860.

Δέν έχουμε καμιά συγκεκριμένη πληροφορία για τους προγόνους της θαυμαστής αυτής γενιάς τών Κουπερέν και μονάχα κάποια ανεπιβεβαιωτή παράδοση μάς πληροφορεί πως η καταγωγή τους δέν ήταν Γαλλική. 'Ο πρώτος γνωστός εκπρόσωπος της γενιάς αυτής είναι ο Κάρολος Κουπερέν, έμπορος και έρασι-τέχνης όργανίστας στις Σώμ-ζ-αν Μπρι, που είχε τρείς γιούς, που κι οι τρείς τους ήταν εξάιρετοι μουσικοί: τόν Λουί, τόν Φρανσουά και τόν Κάρολο.

'Ο Λουί Κουπερέν, ήταν ο πρώτος διάσημος μουσικός της δυναστείας αυτής. Γεννήθηκε στις Σώμ-ζ-αν Μπρι, περί το 1626, κι έβειε από πολύ νωρίς πως ήταν προικισμένος με ξεχωριστά μουσικά χαρίσματα. Ο πρώτος του συνθέσις μάλιστα έκαμαν εξαιρετική έντοψη στο μεγάλο κλαβεινίστα Ζάκ Σαμπιόν ντε Σαμπονιέρ, που ο Κουπερέν τόν είχε δάσκαλό του. Χάρη λοιπόν σ' αυτόν τόν δάσκαλο και ίσχυρο προπατή του, ο νεαρός Λουί πήγε στο Παρίσι, το 1655, τή θέση του όργανίστα στην εκκλησία του Σαιν-Ζερβαί και του βιολίστα στη βασιλική αλληί.

Τό μουσικό συγκρότημα της βασιλικής αλληίς, εκείνη τή εποχή άπετελετό από πέντε όργανα μονάχα: μία μικρή βιόλα, δυό λαούτα, μία έπινετ (είδος μικρού κλαβιόεν) κι ένα φλάουτο. 'Επί κεφαλής του συγκροτήματος αυτού ήταν τότε ο Σαμπονιέρ. Μερικοί λοιπόν αλλικοί, δυσαρσιτημένοι ένάντι του, θέλησαν νά τόν διώξουν και νά βάλουν στη θέση του τόν Λουί Κουπερέν. Αυτός όμως περιφρονώντας τις μηχανορραφίες τους, έμεινε πιστός τόν δάσκαλό του και δέν δέχτηκε τή θέση αυτή. Πέθανε πρόωρα τό 1661 σ' ηλικία 35 περίπου έτών.

'Ο Λουί Κουπερέν σύνθεσε κομμάτια για έκκλησιαστικό όργανο και για βιόλες, κυρίως όμως για έπινετ και για κλαβιόεν. Σάν κλαβεινίστας ήταν Ισάκιος μέ τόν Σαμπονιέρ και μαζί μ' αυτόν μπεινε επί κεφαλής της γαλλικής σχολής του κλαβιόεν. Στά έργα του για τ' όργανο αυτό, βρίσκουμε τή στέρεα πολυφωνική γραφή του όργανίστα και τή μελωδική λεπτότητα του βιολίστα. Τό βάθος της έμπνευσις του, η εύγένεια κι η όνεση του όφους του και προπάντων οι άρμονικές του τολμηρότητες είναι χαρακτηριστικά γνωρίσματα της πρώιμης μεγαλοφυίας του, της τόσο ίσχυρης και γόμιμης. Δυστυχώς οι μεταγενέστεροι τόν άδικησαν ανά-στα, άποθεώνοντας μονάχα τόν έπίσης μεγαλοφυή συνθέτη και κλαβεινίστα άνηφιό του, τόν Φρανσουά Κουπερέν, που τόν όνόμασαν «Μεγάλο».

'Ο Φρανσουά Κουπερέν γεννήθηκε στο Παρίσι τό 1668 και πέθανε στην ίδια πόλη τό 1733. Είναι ο πιο δοξασμένος άπόγονος της δυναστείας τών Κουπερέν.

'Ηταν έξιουο μεγάλος σάν όργανίστας, σάν κλαβεινίστας και σά συνθέτης έκκλησιαστικής και κοσμικής μουσικής ίδιώς για κλαβιόεν.

Στά έργα του για τ' όργανο αυτό, δέν έχει σάν τους προκατόχους του για μοναδική του έγνωση την κομφοτήτα της φόρμας, την όμορφιά της μελωδικής γραμμής και την πρωτοτυπία στις άρμονίες και στούς ρυθμούς. 'Η ποικιλία της έμπνευσής του, τό χάρισμα της παρατηρητικότητάς του, η ζωνάνια της περιγραφικής και της περιγελατικής του διάθεσης, τού έπιτρέπουν νά μάς παρουσιάζει, στα έργα του για κλαβιόεν, πιστούς και σπαρταριστούς ήχητικούς πίνακες του κόσμου της εποχής του. Κάτου από γραφικούς τίτλους

παρουσιάζει διάφορους τύπους, χαρακτήρες ή γοητευτικές περιγραφές. Τό έξοτερο και άκριβολόγο όφους του ή άνεδάηλητη ποικιλία τών μουσικών τού στολιδών, χαρακτηριστικό στοιχείο τών συνθέσεων για κλαβιόεν, κάνουν πιο έκδηλη τήν όμοιότητα τών εικονιζομένων τύπων με τούς ήχητικούς αυτούς πίνακες.

'Ετσι βλέπουμε στα έργα του νά περιγράφονται χαρακτήρες (ή Γοητευτική, ή Χαρτορίχτρα, ή Περιφρονηί), αίσθηματα (οι Όλιμπες, τά Τρυφερά λιγύματα), πορτραίτα (ή Γκαρινέ, ή 'Αδελφή Μονίκ, ή Μιμή), μάχες (ή Θριαμβευτική, ή Πόλεμος). 'Η φύση τών έμπνεύσις (Τά Νερά, τ' 'Ανθισμένα περιβόλου) όπως και τό Ξυπητήρι ή ένα ταξίδι για τά Κύθηρα κλπ. Γενικά ή τέχνη του Φρανσουά Κουπερέν βρίσκεται ανάμεσα στο ρεαλισμό και τήν όνειροπόληση.

Σάν συνεχιστής της μεγάλης τέχνης τών Κουπερέν, στόν τομέα του κλαβιόεν, παρουσιάζεται ο Ζάν Φιλίπ Ραμώ, που είναι άναμφισβήτητα ή μεγαλύτερη μουσική φυσιογνωμία της Γαλλίας στό 18ο αιώνα.

Γεννήθηκε στη Ντιζόν τό 1683 και πέθανε στο Παρίσι τό 1764. 'Υστερα από ένα σύντομο ταξίδι του στην 'Ιταλία, τό 1701, διορίστηκε όργανίστας στη Νόιρ-Ντάμ τού 'Αβινιόν και, άφου πήρε διοδοχικά διάφορες θέσεις όργανίστα στό Κλερμόν, στό Παρίσι και στη Λυόν, έαναγορεύζει τό 1723 στο Παρίσι κι' έγκαθίσταται εκεί όριστικά. 'Εκεί έκδίδει τό περίφημο **Σύγγραμμα της άρμονίας** του, όπου βάσει τις βάσεις της κλασικής άρμονίας. 'Επίσης δημοσιεύει συλλογές μέ κομμάτια για κλαβιόεν.

Σέ ηλικία πενήντα έτών, τό 1733, γνωρίζει τή πρώτη του έπιτυχία μέ τήν όπερά του **Hippolyte et Aricie**, τήν όποία άκολουθούν κι άλλες αξιόλογες όπερες και όπερες—μπαλέτα του, όπου παρουσιάζονται σάν πρωτοπόρος μέ τις καινοτομίες, που φέρνει στο ρεσιταίβο, στις όριες, στα κόρα και στα όργανικά μέρη της όπερας, πραγματικός πρόδρομος τού Γκλόουκ.

'Η μεγαλοφυία του Ραμώ παρουσιάζεται υπό διαφορετικές όψεις, μέ τήν έπαναστατική όρμη τών άρμονικών θεωριών της και μέ τήν προσκόλλησή της σ' όρισμένες παραδόσεις τών παλιών μας δασκάλων, μέ τήν άκριβεία τών μουσικών νόμιων που καθιέρωσε και μέ τήν έλευθερία της έμπνευσής της. Μά άν οι όψεις αυτές διαφέρουν φαινομενικά, κατά βάθος δέν είναι καθόλου άντιφατικές: γιατί ο Ραμώ, κληρονόμος τών άραιότερων παραδόσεων της γαλλικής μουσικής, πλούτισε τήν κλασική της κληρονομία και προετοίμασε μέ τις δημιουργίες του και τις άρμονικές του θεωρίες, τή γέννηση μιας καινούριας μουσικής αισθητικής.

'Ο Ραμώ είναι τό τελευταίο, άν όχι τό μοναδικό, μεγάλο όνομα όχι μόνο της Γαλλικής Σχολής τού Κλαβιόεν άλλα κι όλου του 18ου αιώνα της Γαλλικής μουσικής. Κι οι δημιουργίες του παρουσιάζονται σά λαμπρές εκδηλώσεις, τού καταπληκτικού ρόλου που έπαιξε στην Ιστορία της μουσικής, σάν έμπνευσόμενος συνεχιστής της πολιάς μουσικής παράδοσης και σά μεγαλοφυής πρωτοπόρος.